

Παράδειγμα 1

Κείμενο 1: FRANK McCOURT **Ο Δάσκαλος** (απόσπασμα)

Το απόσπασμα είναι από το αυτοβιογραφικό έργο του Φρανκ Μακ Κορτ στο οποίο καταγράφει τις εμπειρίες του, τις δοκιμασίες, τις καλές στιγμές και τις εκπλήξεις που αντιμετώπισε ως καθηγητής στα δημόσια λύκεια της Νέας Υόρκης.

[1] [...] Το μεγάλο αμερικανικό δράμα είναι η σύγκρουση της εφηβείας με τη μέση ηλικία. Οι ορμόνες μου εκλιπαρούν για ένα ήσυχο ξέφωτο στο δάσος, οι δικές τους είναι αναιδέεις, σφύζουσες, απαιτητικές. Σήμερα δε θέλουν να τους σκοτίζουν ούτε γονείς ούτε δάσκαλοι.

[2] Ούτε' εγώ θέλω τη δική τους σκοτούρα. Δε θέλω μήτε να τους βλέπω μήτε να τους ακούω. Έχω χαράμισει τα καλύτερα χρόνια μου με συντροφιά φωνακλάδες εφήβους. Τον καιρό που ξόδεψα μέσα σε αίθουσες διδασκαλίας θα μπορούσα να είχα διαβάσει χιλιάδες βιβλία. Θα μπορούσα να είχα αλωνίσει τη Βιβλιοθήκη της Τεσσαρακοστής Δεύτερης οδού από το πρώτο μέχρι το τελευταίο ράφι. Εύχομαι να εξαφανίζονταν τα παιδιά. Είμαι στις κακές μου.

[3] Άλλες μέρες δε βλέπω την ώρα να μπω στην τάξη. Περιμένω στον διάδρομο αδημονώντας. Ξύνω με το πόδι μου το πάτωμα σαν αγριεμένος ταύρος. Έλα, κύριε Ρίττερμαν. Βιάσου. Τέλειωσε με τ' αναθεματισμένα μαθηματικά σου. Υπάρχουν πράγματα που θέλω να πω σ' αυτή την τάξη.

[4] Μια νεαρή αναπληρώτρια καθηγήτρια κάθισε δίπλα μου στην καφετέρια των διδασκόντων. Θα ξεκινούσε τη σταδιοδρομία της ως κανονική καθηγήτρια τον Σεπτέμβριο και μήπως είχα να της δώσω κάποια συμβουλή;

[5] Βρες τι αγαπάς και κάν' το. Σ' αυτό συνοψίζονται τελικά όλα. Παραδέχομαι ότι δεν αγαπούσα ανέκαθεν το δασκαλίκι. Ένωθα σαν ψάρι έξω απ' το νερό. Μέσα στην τάξη είσαι μόνος σου, ένας άντρας ή μια γυναίκα, αντιμέτωπος με πέντε τμήματα κάθε μέρα, πέντε τμήματα γεμάτα εφήβους. Μια μονάδα ενέργειας ενάντια σε εκατόν εβδομήντα πέντε μονάδες ενέργειας, εκατόν εβδομήντα πέντε ωρολογιακές βόμβες έτοιμες να εκραγούν από στιγμή σε στιγμή, και πρέπει να βρεις τρόπους για να σώσεις τη ζωή σου. Μπορεί να σε συμπαθούν, μπορεί ακόμα και να σ' αγαπούν, όμως είναι νέοι κι η αποστολή των νέων είναι να εξαλείψουν τους γέρους από τον πλανήτη. Το ξέρω ότι υπερβάλλω, όμως είσαι σαν τον πυγμάχο που μπαίνει στο ρινγκ ή τον ταυρομάχο που κάνει την είσοδό του στην αρένα. Μπορεί να σε βγάλουν νοκ άουτ ή να σε ξεκοιλιάσουν, κι αυτό θα είναι το τέλος της διδασκαλικής σου σταδιοδρομίας. Όμως, αν δεν το βάλεις κάτω, μαθαίνεις τα κόλπα. Είναι δύσκολο, όμως πρέπει να καταφέρεις να νιώθεις άνετα μες στην τάξη. Πρέπει να είσαι εγωιστής. Όταν ταξιδεύεις με το αεροπλάνο, η αεροπορική

εταιρεία σε προειδοποιεί ότι αν υπάρξει έλλειψη οξυγόνου πρέπει να φορέσεις πρώτα τη δική σου μάσκα, ακόμα κι αν το ένστικτο σου λέει να σώσεις το παιδί.

[6] Η τάξη είναι το θέατρο ενός συγκλονιστικού δράματος. Ποτέ δε θα μάθεις τι καλό ή τι κακό έχεις κάνει στα εκατοντάδες παιδιά που έρχονται και φεύγουν. Τα βλέπεις να βγαίνουν από την τάξη: ονειροπόλα, αδιάφορα, σαρκαστικά, εκστατικά, χαμογελαστά, προβληματισμένα. Ύστερ' από μερικά χρόνια, αναπτύσσεις κεραίες. Μπορείς να καταλάβεις πότε τους έχεις αγγίξει ή τους έχεις αποξενώσει. Είναι χημεία. Είναι ψυχολογία. Είναι ζωικό ένστικτο. Πορεύεσαι μαζί με τα παιδιά και, όσο θέλεις να είσαι δάσκαλος, δεν υπάρχει τρόπος να ξεφύγεις. Μην περιμένεις βοήθεια απ' τους ανθρώπους που ξέφυγαν από την τάξη, τους υψηλότερα ισταμένους. Είναι απασχολημένοι να παρευρίσκονται σε γεύματα και να κάνουν υψηλότερες σκέψεις. Είσαι εσύ και τα παιδιά. Οπότε, το κουδούνι χτύπησε. Τα λέμε αργότερα. Βρες τι αγαπάς και κάν' το.

Frank McCourt (2006) *Ο δάσκαλος*, μτφρ. Νεκτάριος Καλαϊτζής. Scripta (σσ.355-357).

Κείμενο II: Πραγματικό περιστατικό

Κείμενο από το μαθητικό περιοδικό Schooligans, τεύχος 9, 3.5.2007

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ: «Εδώ και πολύ καιρό, επειδή μερικοί καθηγητές δεν προλαβαίνουν στη ΒΑΡΕΤΗ ώρα τους να διδάξουν το μάθημά τους, μας «κλέβουν» ώρα από το διάλειμμα, με αποτέλεσμα να κάνουμε διάλειμμα μόνο κάτι δευτερόλεπτα. Και ρωτώ εγώ: έχουν δικαίωμα να μας τρώνε οι καθηγητές το διάλειμμα; Χωρίς διαλείμματα πώς θα την βγάλουμε;

A. Συνοπτική νοηματική απόδοση (μέρους του κειμένου)

Στις δύο τελευταίες παραγράφους του Κειμένου Ι, ο συγγραφέας αναφέρεται στη συμβουλή που έδωσε στη νεαρή αναπληρώτρια. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενό της χωρίς δικά σας σχόλια. (60 περίπου λέξεις)

Απάντηση

Διαβάζουμε προσεκτικά τις δύο παραγράφους και επιλέγουμε τις φράσεις που άμεσα ή έμμεσα συνιστούν συμβουλή.

- *Βρες τι αγαπάς και κάν' το.*
- *αν δεν το βάλεις κάτω, μαθαίνεις τα κόλπα. Είναι δύσκολο, όμως πρέπει να καταφέρεις να νιώθεις άνετα μες στην τάξη. Πρέπει να είσαι εγωιστής.*
- *πρέπει να φορέσεις πρώτα τη δική σου μάσκα.*
- *Ύστερ' από μερικά χρόνια, αναπτύσσεις κεραίες. Μπορείς να καταλάβεις πότε τους έχεις αγγίξει ή τους έχεις αποξενώσει.*
- *Μην περιμένεις βοήθεια απ' τους ανθρώπους που ξέφυγαν από την τάξη, τους υψηλότερα ισταμένους.*
- *Είσαι εσύ και τα παιδιά.*

Κατά τη συγγραφή της σύνοψης:

- Αποφεύγουμε να χρησιμοποιήσουμε αυτούσιες λέξεις/φράσεις.
- Προσπαθούμε να αναδιατυπώσουμε το κείμενο με σημασιολογικά ισοδύναμες εκφράσεις, χωρίς όμως να θεωρούμε την παράφραση αυτοσκοπό.
- Χρησιμοποιούμε κάποιες μεταδιατυπώσεις μόνο για να αναδείξουμε τη συλλογιστική πορεία του αφηγητή.
- Δεν ξεχνάμε πως η σύνοψη είναι κυρίως μια άσκηση κατανόησης του κειμένου.

Ενδεικτική σύνοψη

Ο συγγραφέας συμβουλεύει την αναπληρώτρια να κάνει πράξη αυτό που πραγματικά αγαπά, να αποκτήσει αυτοπεποίθηση, να μην τα παρατήσει παρά τις δυσκολίες και να φροντίσει να προστατέψει τον εαυτό της, γιατί μόνο έτσι θα μπορέσει να βοηθήσει τους μαθητές της. Της συνιστά τέλος να μην περιμένει βοήθεια από ανωτέρους, γιατί σ' αυτή τη σχέση υπάρχουν μόνο αυτή και τα παιδιά. (60 λέξεις)

B. Κατανόηση – Ερμηνεία – Αξιολόγηση – Κατασκευή

Ερώτημα 1ο

Να ελέγξετε την ορθότητα ή το λάθος των παρακάτω ισχυρισμών σύμφωνα με το Κείμενο Ι, σημειώνοντας Σ(σωστό) ή Λ(λάθος). Να αιτιολογήσετε κάθε επιλογή σας σε μια σύντομη παράγραφο παραπέμποντας και στο κείμενο.

Ο συγγραφέας:

- I. Βιώνει αντιφατικά συναισθήματα στη σχέση του με τους μαθητές του.
- II. Δεν αγαπά το επάγγελμά του.
- III. Συμβουλεύει τη νεαρή αναπληρώτρια να μην αποθαρρύνεται παρά τις δυσκολίες που θα συναντήσει.
- IV. Πιστεύει ότι ποτέ δεν μπορείς να καταλάβεις τα παιδιά.
- V. Ισχυρίζεται ότι τα προβλήματα στη σχέση του με τους μαθητές συνδέονται με την εφηβεία.

Απάντηση

Διαβάζουμε προσεκτικά το κείμενο αναζητώντας τα σημεία στα οποία θα πρέπει να στηριχτούμε για να ελέγξουμε την ορθότητα των ισχυρισμών. Προσέχουμε, γιατί μπορεί η απάντηση να υποδηλώνεται ή να εξάγεται από τα συμπραζόμενα. Στο κείμενό μας κλείνουμε σε εισαγωγικά τα σχετικά χωρία ή παραπέμπουμε, όταν χρειάζεται, σε ευρύτερες ενότητες:

(Σ) Αιτιολόγηση: Στα αντιφατικά συναισθήματα του συγγραφέα οφείλονται οι συχνές μεταπτώσεις στη διάθεσή του, έτσι όπως τις περιγράφει στη δεύτερη και τρίτη παράγραφο: είναι μέρες που δεν αντέχει την επαφή μαζί τους και σκέφτεται όλα όσα έχει στερηθεί κάνοντας αυτό το επάγγελμα, ενώ υπάρχουν άλλες μέρες που αδημονεί να μπει στην τάξη, γιατί έχει πολλή πράγματα να μοιραστεί με τα παιδιά.

(Λ) Αιτιολόγηση: Ο συγγραφέας παραδέχεται ότι δεν αγαπούσε «ανέκαθεν το δασκάλι», γιατί ως νέος δάσκαλος ένιωθε «σαν ψάρι έξω από το νερό». Όμως, με τον καιρό το αγάπησε και βρήκε τρόπους επικοινωνίας με τα παιδιά, πράγμα που φαίνεται και στην προτροπή προς τη νεαρή συνάδελφό του: να βρει τι αγαπά και να το κάνει πράξη.

(Σ) Όλες οι συμβουλές του δασκάλου έχουν στόχο να ενδυναμώσουν τη νεαρή αναπληρώτρια. Στις δύο τελευταίες παραγράφους απαριθμεί τις δυσκολίες που πρόκειται να συναντήσει, οι οποίες όμως ξεπερνιούνται αν πραγματικά «θέλεις να είσαι δάσκαλος».

(Λ) Αιτιολόγηση: Ο συγγραφέας αντίθετα πιστεύει πως με τα χρόνια ο δάσκαλος «αναπτύσσει κεραίες» και μπορεί να καταλάβει πότε έχει αναπτύξει πραγματική σχέση με τα παιδιά και πότε τα έχει αποξενώσει.

(Σ) Αιτιολόγηση: Πράγματι ο αφηγητής ισχυρίζεται ότι τα προβλήματα στη σχέση του με τους μαθητές συνδέονται με την εφηβεία. Η φράση του «οι ορμόνες μου εκληπαρούν για ένα ήσυχο ξέφωτο στο δάσος, οι δικές τους είναι αναιδείς, σφύζουσες, απαιτητικές» αναφέρεται στις τεράστιες ορμονικές αλλαγές που συμβαίνουν στο σώμα των νέων και ευθύνονται σε μεγάλο βαθμό για τη σύγκρουσή τους με τους μεγαλύτερους.

Εναλλακτικά

Σε μια παράγραφο 70-80 λέξεων να καταγράψετε τις δυσκολίες που έχει ν' αντιμετωπίσει ο δάσκαλος σύμφωνα με τον συγγραφέα του Κειμένου I.

Απάντηση

Εντοπίζουμε τα αντίστοιχα χωρία:

- Μέσα στην τάξη είσαι μόνος σου.
- Μια μονάδα ενέργειας.
- Πρέπει να βρεις τρόπους για να σώσεις τη ζωή σου.
- Είσαι σαν τον πυγμάχο ... ή τον ταυρομάχο.
- Μην περιμένεις βοήθεια απ' τους ανθρώπους που ξέφυγαν από την τάξη.

Ενδεικτική παράγραφος

Ο δάσκαλος είναι μόνος του, αντιμέτωπος με εφήβους που σφύζουν από ενέργεια και θεωρούν «χρέος» τους να αμφισβητήσουν τους μεγάλους, ακόμα κι αν τους αγαπούν. Καθημερινά, με την είσοδό του στην τάξη, εγκαινιάζεται κι ένας καινούργιος αγώνας επικράτησης, που θυμίζει αγώνα πυγμαχίας ή ταυρομαχία. Και πρέπει μόνος του, χωρίς βοήθεια από ανωτέρους, να βρει τρόπους να σώσει τη ζωή του, γιατί, μόνο αν κατορθώσει να σταθεί στα πόδια του, θα μπορέσει να βοηθήσει και τα παιδιά.

Ερώτημα 2ο

Να αξιολογήσετε τη χρήση του σκίτσου ως προς τη σχέση του με το περιεχόμενο του Κειμένου II.

Απάντηση

Παρατηρούμε προσεκτικά το σκίτσο και αναζητούμε σημάδια που έχουν στόχο να προσελκύσουν την προσοχή μας ή να μας προκαλέσουν έκπληξη, π.χ. το στρώμα και το ξυπνητήρι μέσα στην τάξη (βλ. Θεωρητικό μέρος, σ. 20).

Ενδεικτική απάντηση

Στο σκίτσο ο καθηγητής επιμένει να ολοκληρώσει την παράδοση πριν αφήσει τα παιδιά να βγουν στο διάλειμμα, αν και κανένας από τους μαθητές δεν τον παρακολουθεί: ένας κοιτάσκει με την ψυχία του, άλλος έχει γείρει στο θρανίο και ροχαλίζει, άλλος κοιμάται κι ονειρεύεται με το ξυπνητήρι δίπλα του, έχοντας μάλιστα φέρει και τα στρώσιδιά του στην τάξη (!), ενώ το κορίτσι στο πρώτο θρανίο διαμαρτύρεται έντονα για την απώλεια του διαλείμματος. Το σκίτσο επομένως σχετίζεται άμεσα με το περιεχόμενο του κειμένου, στο οποίο η διδασκαλία μερικών καθηγητών χαρακτηρίζεται «ΒΑΡΕΤΗ» και καταγγέλλεται η στάση τους να μη σέβονται την ανάγκη των παιδιών για διάλειμμα.

Εναλλακτικά

Πώς ερμηνεύετε τη φράση του δασκάλου: «Πορεύεσαι μαζί με τα παιδιά και, όσο θέλεις να είσαι δάσκαλος, δεν υπάρχει τρόπος να ξεφύγεις»;

Απάντηση

Εντοπίζουμε τα σημεία στο απόσπασμα, τα οποία πρέπει να λάβουμε υπόψη στον σχολιασμό μας:

- Δεν αγαπούσα ανέκαθεν το δασκαλίκι.
- Μόνος σου αντιμετώπος με πέντε τμήματα.
- Αν δεν το βάλεις κάτω, μαθαίνεις τα κόλπα.
- Ύστερ' από μερικά χρόνια, αναπτύσσεις κεραίες.
- Μπορείς να καταλάβεις πότε τους έχεις αγγίξει ή τους έχεις αποξενώσει.
- Είναι χημεία. Είναι ψυχολογία. Είναι ζωικό ένστικτο.

Παρατηρούμε ότι βασική υπονοούμενη έννοια στο απόσπασμα είναι η πορεία, μια πορεία μάθησης, υπομονής, επιμονής, αυτογνωσίας και κατανόησης, που έχει διάρκεια και προϋποθέτει επιμονή και υπομονή. Στην αρχή οι δυσκολίες μπορεί να φαίνονται ανυπέρβλητες, όμως με τον καιρό, αυτός που θέλει πραγματικά να είναι δάσκαλος, κατορθώνει σταδιακά να ξεπεράσει τη συγκρουσιακή σχέση με τα παιδιά, καθώς μαθαίνει να τα ακούει, να ερμηνεύει τις αντιδράσεις τους, να συζητά μαζί τους, να καταλαβαίνει την ηλικία τους, να μπαίνει στη θέση τους, να συνεργάζεται μαζί τους, να πορεύεται δηλαδή μαζί και πλάι τους.

Ερώτημα 3ο

(α) Ποιος αφηγείται και από ποια οπτική γωνία; (Κείμενο Ι)

(β) Πώς η παρατακτική σύνταξη στις 3 πρώτες παραγράφους φωτίζει το συναίσθημα του αφηγητή; (Κείμενο Ι)

Απάντηση

(α) Το Κείμενο Ι είναι απόσπασμα από αυτοβιογραφικό έργο, γι' αυτό συγγραφέας, αφηγητής και κεντρικός ήρωας ταυτίζονται. Η αφηγηματική σκοπιά είναι περιορισμένη, γιατί τα γεγονότα παρουσιάζονται από την οπτική γωνία του ήρωα, όσα υποπίπτουν δηλαδή στην αντίληψή του, και μάλιστα υποκειμενικά.

(β) Η παρατακτική σύνταξη με τις κοφτές, μικρές προτάσεις της, συχνά ελλειπτικές, δίνει γρήγορο ρυθμό στον λόγο και την αίσθηση του επείγοντος. Φωτίζει έτσι τις συναισθηματικές διακυμάνσεις του αφηγητή, καθώς κινείται μεταξύ αντιφατικών συναισθημάτων.

Εναλλακτικά

Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται στο Κείμενο Ι και πώς λειτουργεί σε σχέση με τον αναγνώστη;

Απάντηση

Στο Κείμενο Ι χρησιμοποιείται το πρώτο ενικό πρόσωπο που δίνει στον λόγο αμεσότητα. Η αφήγηση εμπεριέχει το στοιχείο της προσωπικής μαρτυρίας και προσδίδει στο κείμενο εξομολογητικό τόνο. (βλ. και Θ.Μ. σ. 70)

Γ. Σύγκριση – Κριτικός στοχασμός

Να συσχετίσετε το Κείμενο Ι με το Κείμενο ΙΙ και να σχολιάσετε την άποψη που έχει καθένας από τους συντάκτες τους για τον άλλον.

Απάντηση

Στο Κείμενο Ι ο αφηγητής αναφέρεται στη συγκρουσιακή σχέση του δασκάλου με τους μαθητές, περιγράφει τις δυσκολίες που πρέπει να ξεπεράσει ο πρώτος, αναγνωρίζοντας βέβαια την ιδιαιτερότητα της εφηβικής ηλικίας αλλά και τη «σκληρότητα» των νέων απέναντι στους μεγάλους (είναι νέοι κι η αποστολή των νέων είναι να εξαλείψουν τους γέροντες από τον πλανήτη).

Στο Κείμενο ΙΙ αποτυπώνεται η αρνητική άποψη των μαθητών για κάποιους καθηγητές, γιατί βρίσκουν «βαρετό» τον τρόπο διδασκαλίας τους αλλά και γιατί δεν μπορούν να διαχειριστούν καλά τον χρόνο, με αποτέλεσμα να τους «κλέβουν» το διάλειμμά τους.

Οι απόψεις σε πρώτη ανάγνωση φαίνονται αντιθετικές. Με μια πιο προσεκτική ματιά όμως μπορούμε να δούμε σημεία σύγκλησης. Κατ' αρχάς, οι αιτιάσεις των παιδιών έχουν βάση και αντανakλούν την έλλειψη επικοινωνίας με τους καθηγητές. Και δεν αναφέρονται στο σύνολο αλλά σε κάποιους καθηγητές τους. Ο δάσκαλος από την άλλη ξεκινά από την παραδοχή πως η μεγαλύτερη ευθύνη ανήκει στον ενήλικα εκπαιδευτικό που πρέπει να βρει τον τρόπο να επικοινωνήσει με τα παιδιά, να κατανοήσει τα συναισθήματά τους και να συνεργαστεί μαζί τους.

Δ. Παραγωγή λόγου

Τα παραπάνω κείμενα αποτέλεσαν αφορμή για να συντάξετε και να στείλετε στο Περιοδικό Schooligans μια ανοικτή επιστολή με θέμα: «Γιατί είναι βαρετή η ώρα του μαθήματος». (250 περίπου λέξεις)

Απάντηση

Διαδικασία:

1. Συγκεντρώνουμε και καταγράφουμε ιδέες και επιχειρήματα. Ενδεικτικά:

- Πληττουμε γιατί ο καθηγητής μονολογεί, δεν υπάρχει διάλογος και αντιπαράθεση.
- Είμαστε υποχρεωμένοι να καθόμαστε ώρες και ν' ακούμε χωρίς να συμμετέχουμε άμεσα.
- Δεν γίνεται κάτι που να εξάψει την περιέργειά μας, να μας προκαλέσει.
- Το σύστημα πιέζει τους καθηγητές να βγάλουν την ύλη.
- Νιώθουμε σαν ρομπότ που πρέπει να απομνημονεύουμε έτοιμες απαντήσεις.
- Λείπει από το μάθημα το χιούμορ.
- Δεν έχουμε πεισθεί ότι αυτό που μαθαίνουμε είναι σημαντικό για τη ζωή μας.

2. Συντάσσουμε την επιστολή ακολουθώντας τις συμβάσεις του συγκεκριμένου κειμενικού τύπου.
 - Αρχίζουμε γράφοντας την ημερομηνία και τον τόπο, τον παραλήπτη και την προσφώνηση (π.χ. «Αγαπητή σύνταξη» ή «Αγαπητοί Schooligans») (αριστερά).
 - Αναφέρουμε:
 - | ποιοι είμαστε (π.χ. μαθητής της Γ΄ Λυκείου),
 - | το θέμα της επιστολής μας,
 - | την αφορμή για να τη στείλουμε (τη δημοσίευση στο περιοδικό),
 - | τον σκοπό μας (να λάβουν γνώση του περιεχομένου της επιστολής μαθητές, εκπαιδευτικοί και γονείς).
 - Συνεχίζουμε εκθέτοντας τον προβληματισμό μας (τα επιχειρήματα που έχουμε συγκεντρώσει).
 - Ολοκληρώνουμε με τα συμπεράσματά μας και τις προτάσεις μας.
 - Κλείνουμε με την αποφώνηση (π.χ. «Ευχαριστούμε για τη φιλοξενία») και την υπογραφή μας.
3. Λαμβάνουμε υπόψη ότι μια ανοικτή επιστολή πρέπει να χαρακτηρίζεται από συντομία, κυριολεκτική γλώσσα, σαφήνεια και ακρίβεια και ύφος τυπικό. Με δεδομένο πάντως ότι απευθυνόμαστε σ' ένα μαθητικό περιοδικό μπορεί να χρησιμοποιήσουμε στοιχεία που δίνουν στον λόγο μας αμεσότητα και παραστατικότητα.